

Sigortacılık ve risk yönetimi yeni bir döneme giriyor

Politik riskler, jeopolitik riskler, cari açık riski, işsizlik riski gibi birçok riskle iç içe yaşadığımızı vurgulayan Ekonomik Çözüm yazarı Doç. Dr. C. Coşkun Küçüközmen, gerek risklerin hızlı gelişimi gerekse eğitim alanındaki atılımlar neticesinde mevcut risk yönetim tekniklerinin, modellerinin ve araçlarının yavaş yavaş çöpe gideceğine dikkat çekiyor.

Bu hafta yazdığımız Doç. Dr. C. Coşkun Küçüközmen ile bir söyleşi gerçekleştirdik. Küçüközmen yaklaşık üç yıldır Ekonomik Çözüm'de yazar. Zaman zaman iş yoğunluğu nedeniyle yazılarını aksatsa da konunun uzmanları ile yaptığı söyleşiler de dahil olmak üzere bugüne dek 100'den fazla makaleyi Ekonomik Çözüm okurları için yazdı.

E.Çözüm: Sayın Küçüközmen, hoş geldiniz, uzun bir ara vermişsiniz, yoğun bir eğitim öğretim dönemi geçirdiniz ve artık tekrar birlikteyiz değil mi?

- Hoş bulduk, elbette birlikteyiz artık. Evet, yorucu ve yoğun bir dönem geçirdim, ancak son derece keyif aldığımı da söylemeliyim. Hem İzmir Ekonomi Üniversitesi'ndeki derslerim hem de misafir olarak ders verdiğim Kâtip Çelebi Üniversitesi'ndeki dersim, Medya ve Ekonomi'den oldukça keyif aldım. Diğer taraftan Ege Finans Derneği olarak finansal okuryazarlık konusunda Dokuz Eylül Üniversitesi'nde ve Ege Üniversitesi'nde etkinlikler yaptık. İstanbul'da düzenlenen birkaç uluslararası etkinliğe katıldım ve radyo, muhtelif dergilerde yazılar, birkaç bilimsel çalışma derken zamanın nasıl geçtiğini anlamadım.

E.Çözüm: Yoğun tempounun sizi yormadığı aşikâr, hatta keyif aldığınızı da söylüyorsunuz ki o da çok belli. Peki, nasıl başlayalım, nelerden başlayalım?

- Gündeme farklı bir şekilde bakalım, hatta gündemi iki kavram üzerine ortalalım: Risk yönetimi ve sigorta. Bu iki kavramla olan bütün her şeyi açıklamaya çalışmak iddialı olacak ancak her şey olmasa da birçok şey açıklanabilir. Öncelikle dış politika, politik riskler, jeopolitik riskler, ülkeler arasında meydana gelen çatışmalardan dolayı maruz kalabileceğimiz enerji tedarik riskleri, dış ticaretimizde (özellikle ihracat) düşüş riski, artan cari açık riski, işsizlik riski, ulusal paramızın yabancı paralar karşısında istikrarsız bir seyir izlemesinden kaynaklanan riskler, dış borçlarımızı ödeyememe riski gibi daha birçok riskle iç içe yaşadığımızı bilhassa vurgulamak istiyorum. Tüm bu risklerin sigorta edilmesi mümkün değil, ancak sigorta edilmemesi durumunda ciddi zararlarla yüzleşmemiz an meselesi. Diğer taraftan sigorta şirketlerinin de riskleri iyi fiyatlayamaması bu şirketlerin de ciddi zarara maruz kalmasına yol açmaktadır. Bugün Güneydoğu Anadolu üzerinden iş yapan firmalar ve bunların sigortacılarının çok zor günler geçirdiğini görüyoruz. İşin temelinde belirsizlik, risk algısı ve risk yönetimi gibi kavramlar yatıyor. Biz hâlâ bu kavramları anlayamadık ve gerekli önemi vermiyoruz, gerekli önemi göstermiyoruz.

Şirketlerimizin çok büyük bir kısmı danışmanlık sürecinde maalesef avukat- muhasebeci ikilisinin dışına çıkmadılar.

E.Çözüm: Durum pek parlak görünmüyor, peki ne yapılmalı ya da yapılmalıdır? Bir akademisyen olarak tabii ki...

Sigortacılık alanında son zamanlarda kayda değer kitapların yayınlanması, derneklemeler, sigorta birliklerinin muhtelif vesilelerle muhtelif platformlarda seslerini duyurmaya başlaması güzel, ancak hâlâ çok yetersiz. Bugün mali sistemimizin %90'ından fazlası bankacılık sektörünün hâkimiyetinde, banka dışı finansal kurumlar ve sigorta sektörü %10'luk bir büyüklüğe bile sahip değil. Üniversitelerde bu alanlarda maalesef yaygın bir eğitim yok ve işin en ilginç tarafı giderek ihtiyaç duyulan bu alanda üniversite-özel sektör işbirliği muhteşem bir sinerji yaratma potansiyeline sahipken maalesef gerekli atılımı bir türlü yapamıyor. Aslında bildiğimiz klasik helva yapma meselesi. Her şey var, özellikle risk açısından çok zenginiz (tahtaya vurmuyorum) bin bir türlü risk mevcut, gazetelerin üçüncü sayfalarında komedi gibi dramatik kaza haberleri yer alıyor, insan günlerce düşünüyor nasıl oluyor diye!

Gelelim sorunuza, yani ne yapalım hususuna: Biz İzmir Ekonomi Üniversitesi olarak bu yıl ilk kez Sigortacılık ve Risk Yönetimi adı altında dört yıllık bir lisans programı başlatıyoruz. YÖK'ten izin alındı ve yapılan LYS neticesinde 40 öğrenci kontenjanımızla öğrencilerimize merhaba diyeceğiz. Tam burslu ve muhtelif oranlarda burslarımız mevcut.

E.Çözüm: Sigortacılık ve Risk Yönetimi Programının içeriğini öğrenebilir miyiz?

- Önce şu soruya yanıt vererek başlayalım: Niçin Sigortacılık ve Risk Yönetimi? Başta ekonomi ve finans olmak üzere birçok alanda yaşanan hızlı gelişmelere paralel olarak sigortacılık risk yönetimi çok disiplinli ve küresel bir ortamda geniş bir alanda hitap ediyor. Bu programı seçecek olan öğrencilerin bilgi ve deneyimlerini artırmak, iş hayatına atıldıklarında ise edindikleri rekabetçi üstünlüklerinden yararlanabilmelerini sağlamak üzere hazırladığımız müfredat sigortacılık ve risk yönetimi konusundaki temel bilimsel alt yapının yanı sıra sorunlara ve teknikleri içerecek şekilde tasarlanmıştır. Program İşletme Fakültesi Ekonomi Bölümü altında yürütülüyor. Öğretim dili İngilizce olup yeterli İngilizce'ye sahip olmayan öğrenciler Hazırlık sınıfına devam ediyorlar. Söz konusu programın özellikle üçüncü ve dördüncü sınıflarda büyük ölçüde bilgisayar destekli olarak yürütülecek olması bu alandaki akademik ve teknolojik gelişmeleri neredeyse anı anına takip ederek uygulamaya dönüştürmelerine katkıda bulunacaktır.

Diğer taraftan belli ölçülerde Bölüme özgü dersler olmakla birlikte Matematik, İstatistik, Ekonomi, Uluslararası Ticaret ve Finansman, İşletme ve Mühendislik Bölümlerinden de dersler alınacaktır. Sigortacılık ve Risk Yönetimi alanında yeterli sayıda lisans programı olmadığı ve piyasanın bu konuya olan artan talebi de bilinmektedir. Bu çerçevede mezunlarımız finansal ve genel iş alanlarında Risk Yöneticisi, Sigorta Uzmanı, Aktüer (tüm bu unvanlar muhtelif kurumlar tarafından gerçekleştirilen lisanslama sınavlarına tabidir, örneğin, FRM, PRM, APRM, Aktüerlik) gibi alanlarda rahatlıkla

iş bulabileceklerdir.

YÖNETMELİĞİN ÇIKIŞ TARİHİ İLE HEDEFİ YURDUK

Programı seçecek olan öğrencilere iyi bir haberimiz var, adeta zamanlama itibarıyla hedefi vurduk da diyebiliriz. "Sigorta Acenteleri Yönetmeliği" 22 Nisan 2014

Programı seçecek olan öğrencilere iyi bir haberimiz var, adeta zamanlama itibarıyla hedefi vurduk da diyebiliriz. "Sigorta Acenteleri Yönetmeliği" 22 Nisan 2014 tarih ve 28980 Sayılı Resmî Gazete'de yayımlandı. Yönetmelikte "gerçek kişi sigorta acenteleri ile tüzel kişi sigorta acentesi müdürleri için gereken öğrenim düzeyi ve asgari mesleki deneyim sürelerine" ilişkin olarak "dört yıllık yükseköğretim kurumları (sigortacılıkla ilgili bölümler) mezunlarında mesleki deneyim süresi aranmaz" ifadesi yer almaktadır. Aynı koşul "acente teknik personeli olmak için gereken öğrenim düzeyi ve asgari mesleki deneyim süreleri" için de geçerli. Yani neticede mezunlarımız dilerlerse doğrudan kendi işlerini de kurabileceklerdir.

RISK KÖRLÜĞÜ

E.Çözüm: Böylesine önemli bir alanda yaptığınız bu atılımı tebrik ediyor ve başarılı olmasını diliyoruz. Peki, gündemimizde neler var?

- Gündemimizde tabii ki hafızalardaki tazelik nedeniyle yaşanan Soma faciası var. Hem sigorta hem de risk yönetimi açısından en kapsamlı vaka analizi olmaya aday. Baştan sona risk körlüğü içinde, kâr odaklı çalışma felsefesiyle insan güvenliğinin ve dolayısıyla yaşamının hiçe sayılan bir anlayışın sonucu. Daha da kötüsü tüm bu unsurların denetiminden sorumlu olanlar da bu suçun birincil dedeceden ortağı. Sadece çalışan işçilerle yapılacak bir söyleşi bile tamamen olmasa bile birçok riski büyük ölçüde ortaya çıkarabilecek değerli bilgiler içeriyor. Peki, ders alındı mı? Elbette hayır, alınmadı ve alınmayacak. Niçin? Çünkü dersler maliyetlidir, kimse maliyete katlanmak istemez. İşsizliğin hüküm sürdüğü bir ortamda işçinin "güvenliğimi sağlamsanız ben çalışmam" diyebilme lüksü yoktur. Zira işgücü arzı (özellikle niteliksiz işgücü arzı) son derece yüksektir ve bu da hem işverenin işini kolaylaştırmakta hem de emek/üretim çarçevesinde kârını maksimize etmesine katkıda bulunmaktadır. Gerekli denetim süreci ve hukuksal süreç son derece kifayetsiz ve ağır işlemektedir. Bu da sorumluların hak ettikleri cezayı almasının önüne geçmektedir. Örneğin ABD'de yaşanan kriz neticesinde hangi bankacı ya da hangi Amerikan

Merkez Bankası yetkilisi hapse atılmıştır? Krizin baş müsebbiplerinden Alan Greenspan bile "I made a mistake" yani "hata yaptım" diyerek suçunu itiraf etmiş, ardından iki kitap yazmış ve milyonlarca doları cebine indirmiştir. Soma olayında da durum farklıdır. Yaşananları hep birlikte gördük, insanlar TV ve gazetelerden daha çok sosyal medya üzerinden bilgilendiler. Bu durumu da basını bekleyen tehlike ya da risk olarak niteleyebiliriz. Zira basına olan güvenin yitirilmesinin sonuçları çok daha vahim olacaktır.

E.Çözüm: Peki, bu çerçevede neler yapılabilir?

- Neler yapılabileceği konusunda çok şey söylenebilir. Ama ben bir şey yaptım, evet, söylemedim ama yaptım. Kâtip Çelebi Üniversitesi'nde yüksek lisans programında "Medya ve Ekonomi" dersini açtım. Dersten geçmenin koşulu olarak da yerel ya da ulusal basında bir makale yayınlama zorunluluğunu getirdim. Uzun süredir

aklımda olan bir projeydi; ben bir Financial Times (FT) hayranıyım, 1991 yılından bugüne kadar okuduğum bir gazete ve ciddi bir arşivim mevcut. "Cebinizdeki son para ile FT'yi, bir sandviç mi alırsınız?" diye sorarsanız, "FT" derim. Zira bilgiye olan açlığımı her zaman daha fazla hissettim. FT bir gazeteden öte, adeta ansiklopedi, ders kitabı. Bence iki yıl aralıksız okuyan bir kişi bankacılık ve finans alanında yüksek lisans derecesine sahip bir kişi kadar bilgi sahibi olabilir. Bu vesileyle iki kitaptan da bahsedeyim, biri Understanding Financial Times, diğeri How to Read Financial Pages. Yani bu iki kitabın ortak özelliği FT'nin nasıl okunması ve anlaşılması gerektiğini anlatıyor olması. Bu dersi çok önemsedim.

Bu vesileyle bir anımı da anlatayım. TC Merkez Bankası'nda çalıştığım zamanlarda sanırım 2009 yılıydı, Başkan Durmuş Yılmaz, Enflasyon Raporu'nun kamuoyu ile paylaşılıyordu. Bu paylaşımlar, TC Merkez Bankası'nın Ankara'nın Ulus semtindeki İdare Merkezi Konferans Salonu'nda yapılır ve ekonomi kanallarından da canlı olarak verilir. Vaktim elverdiğince hiçbirini kaçırmam. Neyse Başkan konuşmasını bitirdi, oldukça önemli vurgular yaptı, enflasyonun nedenleri, hükümet politikaları filan güzel hususlar vardı. Soru-cevap kısmına geçildi, bir muhabir söz aldı ve aynen şunu sordu: "Merkez Bankası'nı İstanbul'a taşıyacak mısınız?" İşte bu anda karar verdim, Medya ve Ekonomi/Finans türünden bir ders gerek. Zira orada o kadar önemli hususlar vurgulanmış ki, enflasyon, işsizlik, cari açık vb, biri kalkıp dalgalandıracak bir haber peşinde ve bence katma değeri de olmayan bir soru (en azından o an için) soruyor.

BEŞ YIL BDDK'DA GÖREV YAPTIM

E.Çözüm: Günümüzde riskler nasıl yönetiliyor, bu konuda neredeyiz?

- Risk yönetimi olgusuyla ilk kez 1994 yılında tanıştım, İngiltere'de yüksek lisans yaparken "market risk" yani piyasa riski kavramını duymuştum. JP Morgan isimli büyük yatırım bankası 1995 yılında master yaptığım Loughborough Üniversitesi'ne kariyer günleri kapsamında geldi. Çok etkilenmişim. Ardından 1997 yılında Exeter Üniversitesi'nde risk konusunda (value at risk=riske maruz değer) doktora çalışmalarına başladım. Yani yaklaşık 20 yıllık bir tanışıklık. Doktoramı bitirince (2000) Türkiye'ye dönüp BDDK'nın Risk Yönetimi Dairesi'nde göreve başladım ve beş yıl BDDK'da görev yaptım. Bu zaman zarfında edindiğim deneyim benim için çok kıymetli.

İKİ TANE YAZILIMLA BU İŞ OLMUYOR

Gelelim sorunuza yani bugün risk yönetimi konusunda neredeyiz? Risk yönetimi

öncelikle bir algı, kültür ve disiplin işidir. Teknik konular sonra geliyor. Eğer yeterli bir algı ve disiplin oluşturamamışsanız, risk yönetimini bir kültür aracı olarak yaygınlaştıramamışsanız iki tane yazılımla bu iş olmuyor. Düzenlemeler var, sadece uyum için ya da ceza yememek için uyuluyor. Çak kişi kendiliğinden araca binince emniyet kemeri takıyor (gerçi yeni nesil araçlarda kemer uyarı sesi vb. mevcut). Ticari taksibe binip kemer takan kaç kişi gördünüz? Trafik ışıklarına yüzde yüz riayet eden bir toplum muyuz? Yola birkaç dakikalığına dörtlüleri açarak bıraktığımız aracımızın ne tür risklere ya da trafikte gecikmelere, sıkışmalara neden olduğunun farkında mıyız? Saygısız ve algisiz bir toplumun risk yönetme kabiliyeti yoktur. Bu tür toplumlar risk toplumlardır ve sürekli risk üretirler. Hem de çözümsüz türden!

ÖNCE TEDBİR SONRA TEVEKKÜL

Finansal anlamda risk farkındalığı BDDK'nın 2000/01 yıllarında yayınladığı düzenlemelerle başladı. Temelinde tabii ki Basel düzenlemeleri yatıyor. Bu düzenlemelere uyum zaman aldı. Maliyetli bir iş, hem nitelikli insan kaynağı, hem teknoloji/ yazılım hem de süreklilik istiyor. Finansal kurumlar bu konuda birbirinden farklılık gösteriyor. Bazıları gerçekten çok iyi durumda iken diğerleri ya dışarıdan alıyorlar ya da ortakları olan yabancı bankalar üzerinden gerçekleştiriyorlar. Sigorta şirketleri ile menkul kıymet aracı kurumlarına getirilen yeni düzenlemeler ile risk yönetimi zorunlu oldu. Aslında zorunluluk kelimesi bile itici, zira bu iş yani risk yönetimi işi için doğasında var ve düzenlemeler sadece yol gösterici, genel hatları çiziyor. Eğer düzenlemeler yüzde yüz koruyucu ve önleyici olsaydı ne küresel kriz olurdu ne de bir banka batardı. Bu noktada konunun genetik ile ilgili olduğunu bile söyleyebilirim. En çok kullandığımız kısa cümlelerden biri "bir şey olmaz" ya da "takma kafana Allah korur". Hâlbuki İslamiyet'te bile yer verilmiştir, "önce tedbir sonra tevekkül" (hadis-i şerif).

TÜM DÜNYA BU PROJEDEN BAHSEDECEK

E.Çözüm: Sayın Küçüközmen söyleşimizin sonuna geliyoruz, başka neler söylemek istersiniz?

- RiskLab! Yani risk laboratuvarı, bunu marka olarak Türk Patent Enstitüsü'nden aldım. Yakında internet sitesini de açıyorum. Hedefim daha anlamlı risk ölçüm ve yönetimine bilimsel katkıda bulunmak. Bu çerçevede araştırmacı ve akademisyen kesimle belli bir platform altında bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunmak, nitelikli bir risk araştırma ekibi oluşturmak ve ülke gerçeklerine hitap eden bir yapı ile ülkeye hizmet etmek en büyük hayalim. Diğer taraftan son derece ilginç ve ilk sayılabilecek türden çalışmalar da yapıyoruz. 25-27 Haziran tarihlerinde Bursa'da gerçekleştirilecek olan Konferans'ta yapacağımız sunum Görsel Veri Analizi. Ancak bu görsellik bir ilk, orijinal adı Grafi-Veri Madenciliği, yani verinin bize sunduğu ama mevcut teknoloji ile göremediğimiz unsurları yakalıyoruz. Bu teknoloji

gerçi çok iddialı olacak ama bildiğimiz kadarıyla henüz dünyada uygulanmıyor. Başarılı olursak -ki olamayız için hiçbir neden yok- tüm dünya bu projeden bahsedecek. Projeyle ilişkin bilgiler Riskonomi ve Riskonometri anahtar kelimeleri altında Web'de ve twitter'da yer alıyor. Ayrıca RiskLab isimli twitter hesabından da yakında yoğun bir bilgi bombardımanına başlayacağız.

MEVCUT RISK YÖNETİM TEKNİKLERİ YAVAŞ YAVAŞ ÇÖPE GİDECEK

Biliyorsunuz 19 Haziran'da İstanbul'da beklenmedik anda beklenmedik şiddette yağmur, dolu ve hortum meydana geldi? Hangi model bunu tahmin edebilir acaba? Ancak elde sağlıklı bir veri seti mevcutsa ve gerekli analizler neticesinde görselleştirilebilirse hem bugünkü gerçeği, hem de bir noktaya kadar geleceği gözlemleyebiliriz. Tüm sorun gördüğümüzü ve anladığımızı zannettiğimiz günümüzü görüp anlayamayız. Yani mevcut risk yönetim teknikleri, modelleri ve araçları yavaş yavaş çöpe gidecek. Teşekkürler.